HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הני מילי בכור פסח. איתקש לחזה ושוק דהא קרא בתס קמשתעי דכתיב לעיל מיניה [במדבר יח] את דמם תזרוק אבל בעל מום כתיב בפרשת כל הבכור (דברים טו) הטמא והטהור יחדו: **זר שאוכל בקדשים קלים.** שלמים ומעשר ופסח: **בעבודה זבור.** דאם אין כהן טהור בתותו בית אב עושה טמא עבודת זבור דכתיב [ד] במועדו ואפילו בשבת ואפי' בטומאה: [ה] **באכילה.** זר קמיירי ובאכילה זר עדיף מטמא דכתמרן [ו] בקדשים קלים דלא מסכחת אכילה לכהן טמא מותר בה וזר אסור בה: **ואידך.** תנא קמא אליבא דבית הלל אמר לך תלתא לבי ואיל כתיבי ברשה אנכי חד לבדרבי יצחק ורבי אושעיא ולא נתפרש לנו היכן: **לדרי אלעזר הקפר.** בשמיטת חולין בפ' שני (דף כח.): **מה הפסח.** [ז] מזה ושוק נדות לא דטמא שאכל את הקדש מייב [ח] בכרת: **הפסח שבא בטומאה.** שנטמאתו רוב זבור בטמא ועשו פסח בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות אע"ג דאכלי ליה טמאי מתים. אלמא שני לן בין טומאה היולאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו: **הפס הוא.** דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא [ט] טמא נפש מותרין ותו לא דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ומינה דייקינן [י] איש נלחה לפסח שני ולא לבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא לבור אבל טומאת זבות דקיימי קיימי אבל הכא בבכור סתמא כתב רחמנא הטמא והטהור: **אין מרגילין בבכור.** ואפי' בעל מום להפשיטו דרך הרגלים כל העור אלא לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המפשיטין שלמים: **ולא בפסולי המוקדשין.** אע"פ שנפדו ושחטן לאכילה: **דלא חזי ליה.** ביום טובו: **כ"ש היא.** דסברי בכור בעל מום בקדושתו קאי אפי' לאחר שחיטה כתם וכי היכי [יא] דתם אין מרגילין משום בזיון דקדשים דפוגם הבשר דתמיירא לחתוך העור וחותך הבשר בבעל מום נמי אין מרגילין: **רבי אלעזר בר"ש.** דתמיר בפסולי המוקדשין דאמר [יב] אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי: **שפי חטאות.** שהפרישן לאחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחבירתה ונפל מום באחת: **תמימה תקרב.** לחטאתו: **בעלת מום תפדה.** ודמיה לנדבת שופרות: **נשחטה בעלת מום.** אחר פדיונה: **אם עד שלא נזרק דמה של תמימה.** נשחטה: **מותרת.** באכילה ואע"ג שנזרק דם התמימה קודם שתיאכל בשר בעלת מום דסבירא לן דמאחר שבאת לכלל היתר זביחה שוב אין בה קדושה בבעלת מום: **אם משנזרק דמה של תמימה.** נשחטה אסורה אפילו בהנאה דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה ומיתה אזלא דזו היא אחת מחמש חטאות [יג] מתות [יד]: **אפילו בשר בקדירה בו' אסורה.** בעלת מום דסבירא ליה אפילו לאחר שחיטה בקדושתייהו קיימי וחטאת שכיפרו בעליה מיקרי: **נוקמה כולה כב"ש.** דקס"ד דכי היכי דמתמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין [טו]: ור"ל

ובית הלל הני מילי תם אבל בעל מום כתיב [1] הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור זר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור איכא למיפרך מה לטמא [א] שכן הותר מכללו בעבודת צבור וב"ה אטו בעבודה קאמר באכילה קאמרינן [ב] אכילת זר עדיף ורבי עקיבא מתיר ואפי' עובדי כוכבים מ"ט דרבי עקיבא [1] כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לעובדי כוכבים [ג] אף [ד] פסולין מותר לעובדי כוכבים ואידך [ה] תלתא [1] צבי ואיל כתיבי חד לבדרבי יצחק [ו] (וחד לבדר') [ור'] אושעיא וחד לבדרבי אלעזר הקפר [ז] [ח]ואידך מה צבי ואיל פטורים מן הבכורה [ט] [2] אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה [י] ת"ר [יא] בכור אין מאכילין אותו לנדות דברי בית שמאי וב"ה אומרים מאכילין אותו לנדות מ"ט דב"ש דכתיב [2] ובשרם יהיה לך [יב] מה התם נדות לא אף הכא נדות לא וב"ה הני מילי תם אבל בעל מום הטמא והטהור [יג] [יד] אכלה וב"ש ה"מ היכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו לא דאשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין [טו] שאין טומאה יוצאה עליו מגופו דתנן [טז] הפסח שבא בטומאה [3] לא יאכלו ממנו זבים [יז] ומצורעין וזבות ונדות ויולדות וב"ה התם הוא דגלי רחמנא [3] טמא נפש אבל הכא טמא סתמא כתיב לא שנא [יח] ת"ר [יט] אין [ד]מרגילין [כ] ביום טוב כיוצא בו [ה] אין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין בשלמא יום טוב דקא טרח טירחא דלא חזי ליה אלא בבור מאן תנא אמר רב חסדא [ו] בית שמאי היא דאמר אין מאכילין אותו לנדות ולא בפסולי המוקדשין מאן תנא אמר רב חסדא רבי אלעזר בר' שמעון היא [כא] דתנן [ז] היו לפניו שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב בעלת מום אם עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת אם משנזרק דמה של תמימה אסורה ר"א ברבי שמעון אומר אפילו בשר בקדירה ונזרק דמה של תמימה אסורה ורב חסדא לוקמה כולה כב"ש דלמא עד כאן לא קאמרי ב"ש אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם לא ולוקמה

ובית הלל ה"מ תם בו'. אף על גב דהאי קרא מיירי נמי בבעל מום בין לרב בין לרבי רב דלעיל ברים עד כמה (דף כח.) ובין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא דפ' איזהו מקומן בסופו (זבחים דף מז.) ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי יוסי הגלילי דברים ב"ש (שם דף לז.) או מבשרם דמשמע אחד תם ואחד בעל מום או מיהיה [מ] (לו) דדרים לימד על הבכור בעל מום שנותנו לכהן מ"מ אתי קל וחומר ומפיק מהיקשא ונאכל לזרים מאחר דמתוקמא היקשא [כב] דכתיב התנופה בתם ובכי האי גונא אשכחן בפ"ק דזבחים (דף י:) גבי אשם שנכנס דמו [לא] [מ] פסול לא מצית אמרת קל וחומר מעולה [מא] אף על גב דרבנן אית להו היקשא [מב] דחטאת כאשם למלתא אחריתי כדמוכח סוגיא [מג] התם ובפ"ק דקדושין (דף יד.) [מד] אתי קל וחומר ומפקא מגזירה שוה בגמרא ובמיתת היינם גבי וכל היכא דכתיב (חוקה) [עיכובא] לא דרשינן ק"ו וכשמעתין דמצות עשה שהזמן גרמא [מה] גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן והא דלקמן דרש פ' ט' (דף נג:) דדרשינן מהיקשא דעשר תעשר מקיש בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן מן המחדש על הישן לא ומפקא מק"ו דכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה חדש וישן כו' התם לא מיתוקמא היקשא אי אתית למידן ק"ו ואע"ג דלרבי יוסי בר' יהודה לריכי היקשא לכדאמר בההוא פירקא [מו] דמה מעשר ניטל בחומר ובמחשבה וכו' ולריכא נמי לכדדרשי בזבחים בסוף פ' בית שמאי (דף מה.) [מז] קדשי עובדי כוכבים אין חייבין [מח] מ"מ עיקר אתיא היקש לשנה שנה והא דבכל הבשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה מגזירה שוה דקדש קדש ואיכא למאן דאסר [מט] אף בהנאה מק"ו לא קשיא מידי אהיא דקדושין (דף ט) [נ] כדפרשינן בקדושין: **חד לבדרבי יצחק ור' אושעיא.** פי' בקונטרס דלא אתפרש ורבינו חננאל מפרש דהיינו ההיא דפ"ב דמכות (דף כב.) המרבינו שור פסולי המוקדשין והמנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד (ב) [נא] הן ושאלן הכתוב שני גופין פירוש שהשור בפני עצמו נחשב כלבי וכאיל דהיינו שני מינין ולא כמו ערגילין לפרש שם שקנת הוא בקדשים וקנת הוא כחולין אלא מלבי ואיל נפקא כדקאמר הכא [נב] : **אין מאכילין אותו לנדות.** ה"ה לנבעל קרי [נג] דלא שרו רק לטומאה שהותרה בפסח כדמוכח בסמוך: **דתניא** היו לפניו שתי חטאות [נד] בו'. בריימתא בתמורה בפ' ולד חטאת (דף כד.) ומיירי כשהפרישן שתי חטאות לאחריות והרי עתה אחת תמימה ואחת [נה] בעלת מום [נו] שנשחטה [קרבה שניה עד] שלא נשחטה ראשונה תמות שכבר כפרו בעליה ויש לתמוה דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה ובמשנה שרי ורבי אלעזר בר' שמעון אסר בברייתא בכל ענין ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן ואומר ר' דבמשנה מיירי שהפרישן [נז] פרה בעלת מום וחילנה על התמימה שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה ותפסה קדושתה ולכך מותרת הבעלת מום הכא מיירי שהתמימה באה ע"י קדושת [נח] עצמה ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמיה ואין נראה כאילו פקע [נט] קדושה שלה כיון דאין התמימה באה מכחה הלכך לרבנן נזרק דמה לפני שחיטה הבעלת מום אסורה דדמיה לחטאת שכפרו בעליה ולרבי אלעזר ברבי שמעון [נט] אסורה בכל ענין דדמיה לחטאת שכפרו בעליה:

נבור

למד מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וחד מה תיבת ואידך נמחק: [מ] הבכורה ומן המתנות אף: [מא] הבכורה ומן המתנות ת"ר: [מב] לך כחזה התנופה מה: [מג] והטהור יאכלנה וב"ש: [מד] לבין טומאה שאין יוצאה: [מה] תיבת ומצורעין נמחק: [מו] לא שנא ס"א ואי משום כחזה התנופה וכשוק הימין כי איתקש תם הוא דאיתקש: [מז] באכילה זר קיימינן: [מח] כדאמרן דאוכל בקדשים: [מט] בחזה ושוק: [נ] חייב כרת הס"ד: [נא] רחמנא טמאי מתים ותו: [נב] היכי דבתם אין: [נג] דאפילו לאחר: [נד] חטאות המותות: [נה] המוקדשין לאחר שחיטה הס"ד: [נו] דמו לפנים פסול: [נז] היקישא דכחטאת כאשם: [נח] סוגיא בהתם: [נט] ב"ש גמרינן: [סא] אחד הוא ועשאו:

[נ] קרי. והא דלא מזכיר הכא אלא נדות משום רבותא דב"ה נקטיה דאפ"ה שרי ב"ה. תו"ח: [נא] חטאות לא גרסי' דתנן: [נב] מום ובמשנה שלשם תנן בענין אחר והכי תנן התם המפריש חטאתו והרי היא בעלת מום מוכרה ויביא בתמורתה אחרת ראב"ש אומר אם קרבה השניה עד שלא: [נג] שהפריש הבעלת מום: [נד] קדושת פה עצמה: [נה] קדושה של בעלת מום כיון: [נו] אוסרה בכל:

מסורת הש"ס

[א] כ"ל אף בכור מותר כו' ל"ק, [ב] וכלר' ל"ק, [ג] ותד מה ל"ק, [ד] [תוספתא פ"ג ה"ז זמיס עה:], [ה] [פסחים סו. לה: כריתות י., ו] תמורה כל., [ז] [עי' מוס' מנחות סג: ד"ה מפסיקין], [ח] [ע"ש תמורה ופע"ב], [ט] ג"ז שם [כל הסוגיא ע"ש ופ"ל דתניא], [י] [במדבר כח], [כ] [פסחים סו:], [ל] [תמורה טז.], [מ] [לך ל"ק], [נ] [בזחזה ושוק בתם ל"ק], [ס] [בפיס פסול ל"ק], [ע] ג"ל אע"ג דאיתקש לזה היקשא דכתמתא כאשם ואוקמי רבנן היקשא למילתא אחריתי כו' ל"ק], [פ] [קדושין לד:], [צ] [לקמן נט.], [ק] ג"ל מ"מ עיקר היקשא לא אתיא אלא לשנה שנה כו' ל"ק, [ר] [שם קטו:], [ש] [לפנינו בקדושין לא מלאתי אבל מצאנו בתוס' פסחים כד: ד"ה אמרתם], [ת] [וע"ע מוס' חולין קטו: ד"ה בפני מעיים], [א] גר' ל"ק בעלת מום ויש לתמוה כו' בכל ענין ובמשנה דוקא אם קרבה שניה עד שלא נשחטה הראשונה תמות שכבר כפרו בעליה אבל כשנשחטה קודם לכן אי' ואומר רבי כו',

הגהות הב"ח

(א) גמ' הטמא והטהור יחדיו יאכלנו וכ"ש ה"מ: (ב) תוס' ד"ה חד וכו' גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופין:

גליון הש"ס

גמ' תלתא צבי ואיל. עי' לעיל יב ע"א תד"ה מה: תד"ה וב"ה כו' אתי ק"ו ומפקא מג"ש. עי' בב"מ קיד ע"א תד"ה ואידך:

רבינו גרשום

אוכל בבכור. דכתיב הטמא והטהור יאכלנו: איכא למיפרך מה לכהן טמא דין הוא שאוכל בכור שכן הותר מכללו בעבודת ציבור דכתיב במועדו ואפי' בטומאה: באכילה קא אמרינן. ואכילת זר בקדשים קלים זר עדיף למיכלינהו טפי מכהן טמא והלכך ב"ה מתירין. מה צבי ואיל מותר להאכיל העובד כוכבים עמו אף בכור נמי: ואידך. ת"ק סבר תלתא צבי ואיל כתיבי. רק בכל אות וגו' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל בשעריך תאכלנו חד לבדר' יצחק אמר רבי אושעיא והא דר' יצחק אמ"ר אושעיא לא משתכחנא בכולה גמרא דידן. וחד לבדר' אלעזר הקפר כדאמר בשחיטת חולין רבי אלעזר הקפר אומר מת"ל אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' מקיש צבי ואיל לבהמה מה בהמה בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה: לנדות. לנשי כהנים נדות ונדה טומאה יוצאה עליה מגופה. התם דגלי רחמנא טמא נפש למעוטי טומאה יוצאה מגופו: אין מרגילין אין מפשיטין עור בהמה שלם דרך רגל לצורך מפוח: טירחא דלא חזי. לצורך י"ש ולא בבכור ובפסולי המוקדשין משום בזיון: ב"ש דאמר אין מאכילין אותו לנדות כלומר כי היכי דמחמרי ביה בהא מחמרי נמי באחרינא דאין מרגילין: אחת תמימה ואחת בעלת מום. כגון שהפריש ב' חטאות לאחריות שאם תאבד אחת או (תפיל) [תפול] בה מום שתהא שניה תחתיה: אם משנזרק דמה של תמימה. נשחטה הבעלת מום אסורה דהויא חטאת שכיפרו בעליה דלמיתה אזלא: רבי אלעזר בן שמעון אומר אפי' בשר בעלת מום בקדירה. כלומר אע"ג דנשחטה קודם שנזרק דמה ואע"ג דבשר בקדירה דהוי כמבושל כיון שלא נאכל אלא לאחר זריקה אסור. וכי היכי דמחמיר הכא בהך בעלת מום דהויא פסולי המוקדשין הם הכי מחמיר דאין מרגילין

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ד מה"מ ביאת המקדש הל' י ופ"ז מה"מ קרבן פסח הל' ט:
יא ב מיי' פ"ש מה"מ בכורות הל' ה:
יב ג מיי' פ"ד מה"מ ביאת מקדש הל' יב ופ"ז מה"מ קר"פ הל' מ:
יג ד מיי' פ"ג מה"מ יו"ט הלכה ו טוש"ע מ"מ סי' תכט:
יד ה מיי' פ"ש מה"מ בכורות הלכה יט וכלילך מ"ד טוש"ע י"ד סי' שז סעיף ח:
טו ו מיי' פ"ד מה"מ פסולי המוקדשין הלכה ג:

תורה אור השלם

1. בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל:
רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר בְּבִרְכַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כַּצְּבִי וְכָאַיָּל:
דברים יב טו
אַךְ בַּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצְּבִי וְאֶת הָאַיָּל כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכֵלֻנּוּ: דברים יב כב
2. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיְמִין לָךְ יִהְיֶה: במדבר יח יח
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לָנֶפֶשׁ אוֹ בַדֶּרֶךְ רְחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ:
במדבר ט י

מוסף רש"י

הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים כו'. דגבי טמא לנפש כתיב איש, איש נלחה ואין ליצור נזמין, אבל גבי זיבה לף ליצור נזמין (פסחים צה: וכעי"ז שם סז. וכריתות י.). **אין מרגילין.** כדרך שמתחילין להפשיט העור דרך הרגלים והופכו אלם לנוכן נפחים או לנוכן דבש, וכשאינו רוצה להפשיטו אלם מפשיטו בסכין דרך בטנו מגרונו עד זנבו (תמורה כד.). ואע"פ שהעור נמכר ביוקר אסור להרגיל, לפי שמזיון קדשים הוא, שמקלקל הבשר (ע"ז מח:). **בעלת מום תיפדה.** קודם הפדאה (נ"מ הקרבת) הגיעה, והגך אתי מעלות לשם מעלת אחד הופרשו, שנפל מום בראשונה והפרים שניה תמתים (תמורה כד.). **אפילו בשר בקדירה כו' אסורה.** אלמא אע"ג דלפריק ולאיסתמיט בקדושתה קיימא ומעלת שכיפרו בעבלים מקרייא, אפ"ה נקט גבי הרגלה נמי אע"ג דלפריק ולאיסתמיט בקדושתה קיימא (שם). **לוקמה כולה כב"ש.** דודאי כי היכי דמחמרי ב"ש בבכור מחמרי נמי בשאר פסולי המוקדשין, מ"מ לחוקים ויש כב"ש וסיפא כב"ל בר"ש (שם).

שיטה מקובצת

מ) קאמרינן ולאכילה זר: נ) אף בכור מותר: נא) רבי יצחק ורבי אושעיא ס"א דאמר רבי יצחק חתורש בשור פסולי המוקדשים לוקה מ"ט כצבי וכאיל גוף אחד ועשאו הכתוב שני מינין ואמר ר' אושעי' המרביע שור פסולי המוקדשים לוקה מאי טעמא כצבי וכאיל גוף אחד ועשאו הכתוב שני מינין: נד) הקפר. ס"א דאמר רבי אלעזר הקפר הרי זה בא ללמד ונמצא